

Umut Mekânı* Olarak İnternet: Toplumsal Olaylar ve Hak Arama Bağlamında Z Kuşağı Üzerine Mikro Bir İnceleme

The Internet as a Place of Hope: A Micro Study on Generation Z in the Context of Social Events and Claiming Rights

Ozan Yıldırım, Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ozanyildirim@ohu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7737-6311>

Bahar Sönmez, Bilim Uzmanı, Kocaeli Üniversitesi, baharsnmz0@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7913-5658>

Öz

Kuşak kavramı, yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişiler topluluğu anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın odağı 2000 ve sonrası doğumlu olan Z kuşağıdır. Z kuşağı, teknolojinin içine doğmuş ve teknolojiyi yoğun şekilde kullanabilen bir kuşaktır. İnternet, Z kuşağı için gündelik yaşamlarının vazgeçilmez bir ögesidir. Z kuşağı interneti sosyalleşme, iletişim, kendini ifade etme gibi eylemler için yoğun şekilde kullanmaktadır. Z kuşağı için internet ve sosyal medya kamusal alan anlamında da önemlidir. Kamusal alan, kamuoyunun oluştuğu, kamu yararı ile ilgili hususların değerlendirildiği ayrıca görüşme, toplanma ve örgütlenme gibi eylemlerin gerçekleştiği alan olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde, web 2.0

teknolojileriyle birlikte internet ve sosyal medyanın daha demokratik hale gelmesi ve etkileşimi olanaklı kılması; bu teknolojilerin kamusal alan anlamında değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu çalışmada, Z kuşağına mensup mikro bir grup üzerinden toplumsal olaylar ve hak aramada internet ve sosyal medyanın bir umut olarak görülüp görülmediği araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniği olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Görüşmeler çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Z kuşağına mensup katılımcılar; internet ve sosyal medyanın toplumsal olaylar ve hak aramada önemli bir araç haline geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, katılımcılara göre internet ve sosyal medya toplumsal konularda karar alıcıları etkileyebilecek düzeyde işlev görebilmektedir.

Abstract

The concept of generation means a group of people who were born in approximately the same years, shared the conditions of the same age, thus similar troubles and destinies, and were responsible for similar duties. The subject of this study is the Z generation who was born in 2000 and later. Generation Z is a generation born into technology and can use technology intensively. The Internet is an indispensable element of their daily lives for the Z generation. Generation Z uses the internet extensively for activities such as socialization, communication and self-expression. Internet and social media are also important in terms of public sphere for the Z generation. The public sphere can be defined as the area where public opinion is formed, matters related to the public interest are evaluated and actions such as

meetings, gatherings and organizations take place. Today, with web 2.0 technologies, internet and social media become more democratic and enable interaction; enabled these technologies to be evaluated in terms of public sphere. In this study, it has been investigated whether the internet and social media are seen as a hope in social events and seeking rights through a micro group belonging to the Z generation. In the study, semi-structured in-depth interview, which is a qualitative research technique, was used. The interviews were conducted online. The participants of the Z generation stated that the internet and social media have become an important tool in social events and seeking rights. In addition, according to the participants, the internet and social media can function at a level that can affect decision makers on social issues.

* Umut Mekânı kavramı David Harvey tarafından inşa edilmiştir. Kitapta genel olarak iyi bir yaşam için mekân düzenlemelerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Küreselleşme eşit olmayan bir coğrafi gelişme ortaya çıkarsa da ütopyalar ve ortak akılla bunun önüne geçilmesi mümkündür. Bireylerin daha adil ve iyi bir toplum düzeni oluşturmaları için kamusal mekânların da buna göre düzenlenmesi gerekmektedir (Harvey, 2008). Dolayısıyla bu çalışmada internet, z kuşağı için "umut mekânı" olarak nitelendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Keywords

Kuşak, Z Kuşağı, Toplumsal Olay, Hak Arama, Sosyal Medya
Generation, Generation Z, Social Event, Claiming Rights, Social Media

Geliş Tarihi / Received: 10.01.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 09.05.2022

Yıldırım, O., & Sönmez, B. (2022). Umut mekânı olarak internet: Toplumsal olaylar ve hak arama bağlamında z kuşağı üzerine mikro bir inceleme. *Yeni Medya*, 2022(12)

Giriş

İnternet ve sosyal medya ile ilgili tartışmalar; genel anlamda bu aracın yararlı mı yoksa zararlı mı olduğu üzerine şekillenmektedir (Dahlberg, 2018, Jenkins, 2008, Rifkin, 2015, Morozov, 2018, Fuchs, 2012, Fuchs, 2015). Bu noktada, internet araçlarını, sosyal medyayı ve dijital mecraları aktif şekilde kullanan Z kuşağının tercih ve düşüncelerinin nasıl olduğunun değerlendirilmesi önem taşımaktadır (Taşdelen ve Özkan, 2019, Sarioğlu ve Özgen, 2018, Erten 2019, Tuncer, 2016, İşliyen, 2020).

Z kuşağının internet ve sosyal medyayı öznel akıllarına göre kullanıp kullanmadığı sorunsalı, pek çok tartışmanın cevabını verebilecek bir alan yaratmaktadır. Max Horkhemir'e (1998: 55) göre öznel akıl; araç ve amaçlarla ilgilidir. Öznel akıl, baştan kabul edilmiş amaçlara ulaşmak için seçilen araçların yeterli olup olmadığı üzerinde durmaktadır. Günümüzde internet ve sosyal medya, güncel konuların ana tartışma platformu haline gelmiştir. Özellikle hak arama konusunda ve toplumsal olaylarda sosyal medya bir eylem alanına dönüşme potansiyeline sahiptir.

Z kuşağı sosyal ağlar ile var olurken, teknoloji onların kimliğini oluşturmaktadır. Z kuşağı internet kullanımına diğer kuşaklara göre daha yatkındır ve interneti hayatlarının en önemli parçası olarak görmektedirler. Bu kuşağa mensup kişiler bireysel ve doğrudan iletişim kurmayı severken; sorunlarını da internet ve sosyal ağlar aracılığıyla çözmeye çalışmaktadırlar. Z kuşağının, yeni sessiz kuşak olarak isimlendirilmelerinin nedeni ise, tepkilerini yüz yüze dile getirmekten ziyade, bunun için internet ve sosyal medyayı kullanmalarıdır. Z kuşağı genel olarak 2000 yılı ve sonrası doğanlar olarak kabul edilmektedir (Singh ve Dangmei, 2016: 2-3). Dolayısıyla Z kuşağı için internet ve sosyal medya yaşamsal bir öneme sahiptir.

Askeri amaçlı ilerlemenin sonucu olarak toplumsal yaşama giren internet teknolojisi, bugün gündelik yaşamın akışında önemli bir yer edinmiştir. İletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, toplumsal iletişimde internetin başat konuma gelmesine neden olmuştur. Özellikle 1990'lı yılların sonlarında internetin kamusal kullanımı giderek yaygınlaşmıştır (Timisi, 2003: 121). 2000'li yıllardan itibaren ise internet gündelik yaşamda daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde internet ve sosyal medya yükselişini sürdürmüştür. 2000'li yıllar özellikle internetin farklı toplumsal olaylarda, farklı grupların iş birliği, eyleme geçme ve direniş hareketlerinde kullandıkları bir araca dönüşmüştür. Dijital aktivizm olarak nitelendirilen bu eylemlerden bazıları başarılı olurken, bazıları ise internet ortamının büyük verisi içerisinde kaybolmaktadır (Özcan ve Kırık, 2014, Ürkmez, 2020, Yeğen, 2014, Gürel ve Nazlı, 2019, Gedik, 2020, Boyacı, 2020). Web 2.0 ile birlikte ortaya çıkan sosyal medya uygulamaları; yapılan eylem ve hak arama mücadelelerinin başat aktörü olurken; kitlelerin iş birliği yapmasında farklı olanaklar sunmuştur. Bununla birlikte internet kullanıcıları, bireysel olarak sesini duyurmak, bir haksızlığı gün yüzüne çıkarmak için de internet ve sosyal medyayı kullanmaktadır. Kadına yönelik şiddet, hayvan hakları, toplumsal olaylar, doğal afetlerde işbirliği-yardım çağrısı, ekonomik haklar gibi konularda internet ve sosyal medya pek çok kişinin sesini duyurmaya çalıştığı bir alan haline gelmiştir.

Z kuşağı, doğduğu andan itibaren modern teknolojilerin içinde yaşayan bir nesildir. Bu kuşak, internet, sosyal medya, tablet ve akıllı telefonların gelişimine tanık olurken; aynı zamanda bu teknolojilerin gündelik ve toplumsal hayatta başat konuma gelmesini de aracı olmuşlardır. Sözü edilen vurgu noktalarından hareketle; bu çalışmada Z kuşağının hak arama pratiklerinde, internet ve sosyal medyayı bir umut olarak görüp görmedikleri sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çalışmanın genel amacı; Z kuşağının internet ve sosyal ağları hak arama mücadelesi bağlamında nasıl değerlendirdiklerini incelemektir. Ayrıca, kitle iletişim aracı olarak internetin hak arama pratikleri ve toplumsal olaylar sırasında bir umut olarak nasıl değerlendirildiğini araştırmak da bu çalışmanın amaçları arasındadır.

İnternet, Toplumsal Olaylar ve Hak Arama

İnternet ve kamusal alan tartışmaları yeni iletişim teknolojilerinin farklı açılardan değerlendirilmesine neden olmuştur. Askeri amaçlı bir ilerleme sonucu ortaya çıkan internet, günümüzde sadece bir teknoloji değil; farklı alan ve konuları etkileyen bir fenomene dönüşmüştür.

Kamusal alan, Jürgen Habermas tarafından kamuoyunun oluştuğu, tüm yurttaşların erişebildiği, kamu yararını ilgilendiren hususlar ile ilgili sınırsız biçimde görüşme, toplanma, örgütlenme ile ifade ve görüşlerin yayıldığı, ayrıca yönetim ilişkilerinin genel kuralları üzerinde tartışmalar yapıldığı bir alan olarak nitelendirilmektedir (Habermas, 1962'den aktaran Fuchs, 2016: 251). Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkması, interneti daha demokratik ve katılımcı bir hale getirmiştir. Kuşkusuz, internetin bütünsel bir kamusal alan yaratmada erişim sıkıntısı, benzer severlik ve nefret söylemi gibi sıkıntıları vardır. Ancak, internet ve sosyal medya Z kuşağı için toplumsal olaylarda fikir belirtme, dayanışma içine girme ve hak aramada oldukça önemlidir.

Kapitalist sistem sınırlarını genişlettikçe, kamusal alan muhakeme yetisine sahip bir azınlığın eleştirel denetimine tabi olmak bir yana, özel alan ile olan ilişkisini kaybetmiştir. Hem kamusal akıl yürütmenin kamusalılığı azalmış, hem de mahremiyet sınırları esnemiştir. Bu iki alan arasında ve aynı zamanda bu iki alanın birlikte oluşturdukları sahada, "kamusal" ile "özel" arasındaki ayırmadan kopan, yeniden siyasallaşmış bir toplumsal alan meydana gelir" (Habermas, 1997: 256-257). Bu toplumsal alanın yeniden oluşmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri iletişim araçları olmuştur. Günümüzde ise bu işlevi internet ve yeni medya sürdürmeye başlamıştır.

Kamusal alan tartışması, toplumsal olaylar ve hak arama konusunda önemli bir konudur. Manuel Castells, kamusal alanı görüş, fikir ve tasarıların temsil edildiği, aynı zamanda etkileşimsel olan bir iletişim alanı olarak ele alır. İktidar ve vatandaşlar arasındaki ilişki ve etkileşim kamusal alan aracılığıyla gerçekleşmektedir. Kamusal alanda yürütülen politik tartışmalar karar alıcıları etkileyecek potansiyele sahiptir. Politik sistemi dönüştürecek, sosyal değişimi sağlayacak anlam üretimleri kamusal alanda gerçekleşmektedir. (Castells, 2008: 79-83). Enformasyon toplumunda internet ve yeni medya kamusal bir güç olarak görülmektedir. Yeni medya ortamları pek çok politik tartışmanın yaşandığı ve bu tartışmaların karar alıcı mekanizmalara etki ettiği bir alandır.

Manuel Castells, İsyân ve Umut Ağları (2013) isimli kitabında bireylerin enformasyon toplumunda bir araya gelmek için interneti kullandığını ve internet aracılığıyla korku sınırını aştıklarını ifade etmiştir. Kitlelerin internet üzerinde başlayan eylemleri, kentlere taşınabilmekte ve değişimi sağlayabilmektedir. Castells'e göre internet ortak anlamların üretilebildiği bir alandır ve bireyler bu anlamlar etrafında birleşerek harekete geçmektedirler

Yeni medya, geleneksel medyaya göre kamusal alan bağlamında bazı üstünlüklere sahiptir. Geleneksel medyanın hiyerarşik yapısı içinde sayılı seçkinin temsili söz konusuysen, bugün yeni medya teknolojileriyle birlikte isteyen herkes için politik süreçlere dâhil olabilme ve bireysel ya da toplumsal problemlere çözüm üretebilme imkânı bulunmaktadır. Böylelikle dijital kamusal alan olarak da tanımlanabilecek teknoloji temelli kamusal alanda, serbest bağlantılılık ilkesiyle hareket eden özerk bireyler, kolektif değer üretimine katkı sunabilmektedirler (Trenz, 2009: 35-37). Z kuşağının internet ve sosyal medyayı tartışmaların sürdürüldüğü, fikir ve düşüncelerin ifade edildiği bir kamusal alan olarak görme eğiliminde oldukları söylenebilir. Kamusal alan olarak görülen bu çevrimiçi ortamlar toplumsal olayların konuşulduğu yer olarak değerlendirilebilir.

Toplumsal olaylar; sosyal sorunlara çözüm bulmak amacıyla toplumsal sistemi değiştirmek veya istenmeyen bir değişikliğin önüne geçmek için toplumun içerisinde bir grup tarafından organize edilen bir aksiyon türü olarak tanımlanabilir (Turner ve Killian, 1987: 308'den aktaran

Can ve Taşçı, 2016: 152). Enformasyon toplumunda, toplumsal olayların sürdürüldüğü en önemli alanlardan biri internet ve sosyal medyadır. Sosyal medyada yer alan bireylerin çoğu birbirini tanımamakta ancak ortak bir hedef için sosyal medya üzerinden eylemde bulunabilmektedir. Dolayısıyla, internet ve sosyal medya üzerinden sürdürülen her toplumsal olayda organize bir aksiyon olduğu söylenemez. Toplumsal olaylarda ortak payda üretimi önemlidir. Ortak dil, sembol ve fikirler; toplumsal olaylar sırasında bireylerin daha etkili iletişim kurmalarına aracı olmaktadır (Hardt ve Negri, 2011: 215). Buna bağlı olarak sosyal medya, enformasyon toplumunda ortaya çıkan toplumsal olaylarda ortak dil ve sembollerin üretilebildiği bir alana dönüşebilmektedir.

“Ağ Toplumu” ve toplumsal olaylar arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Bireylerin siyasi, ekonomik ve kültürel amaçlı bir araya gelmelerini sağlayan ağ toplumunun, aynı zamanda kişilerin belirli toplumsal olay ve sorunlar etrafında örgütlenmelerini de kolaylaştırdığı görülmektedir. Ağ toplumunda örgütlenme ve bir araya gelmeyi sağlayan temel teknoloji ise internet ve yeni iletişim teknolojileridir. İnternette uzamsal farklılıklar aşılarak; katılımcı, etkileyen, etkilenen, yayılan ve örgütlenen bir ağ toplumu ortaya çıkmıştır (Castells, 2013). Günümüzde sosyal medya üzerinden sürdürülen kampanyalar, hak arama mücadeleleri ve farklı eylemler, ağ toplumu karakteristiğiyle yakından ilişkilidir. Toplumsal olaylarda internet ve sosyal medyanın etkisi gün geçtikçe artmaktadır.

Toplumsal olaylar sırasında dijital sosyal ağlar üzerinden yapılan paylaşımlar aracılığıyla ulusal kamuoyunun bilgilendirilmesi sağlanmaktadır. Bunun yanında harekete yeni taraftarlar da dâhil olabilmektedir. Dijital ağlar, ulusal ve uluslararası bir diyalogu sağlayarak canlı bir halk arenası işlevi görmektedir. Sosyal ağlar üzerinden yapılan paylaşımlar doğrultusunda kolektif harekete kimlik kazandırılarak biz duygusu da ortaya çıkabilir (Ayhan ve Baloğlu, 2019: 277). İnternet ve sosyal medya üzerinden sürdürülen toplumsal olay ve hak arama mücadelelerinde biz olgusunu oluşturmak önemlidir. Biz olgusu beraberinde vazgeçmemeyi ve harekete başarı kazandırmayı da getirmektedir.

Sosyal medya, bireylerin aidiyet ve dayanışma duygusu geliştirmesini sağlayan bir alan olurken; aynı zamanda kimlik inşa etmenin ve bilinç yükseltmenin de yeri olmuştur. Ayrıca sosyal medya kanalları, internetteki katılımcıların ortaklaşa paylaşılan semboller etrafında toplandıkları; hayal kırıklığına uğrama, öfke ve daha iyi gelecek umuduyla karışan duygusal enerji biriktirdikleri bir yer durumuna gelmiştir. Son olarak sosyal medya kanalları, kitlesel bir hareketliliği başlatıp yönlendiren sıçrama tahtası; protesto eylemlerinin hazırlanıp insanlara duyurulacağı ve eylem çağrısının yapıldığı bir yer olmuştur (Gerbaudo, 2014: xiv).

Sosyal medya, enformasyon toplumunda oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Kuşkusuz sayısal eşitsizlik, yeni medya okuryazarlığı ve kamu hizmeti yayıncılığındaki sorunlar günümüzde de devam etmektedir. Bununla beraber sosyal medya, toplumsal olayların kamu gündemine taşınmasını sağlayarak karar alıcı mekanizmalara da etki etmektedir. Dolayısıyla enformasyon toplumunda hak aramanın en önemli araçlarından biri internet ve sosyal medya olmuştur. İktidarlara karşı yapılan bu hak aramalar alınan veya alınacak kararlar üzerinde etkili olabilmektedir.

“Her insan iktidar yetkilerini arttırmaya çalışır. İktidar elde etmiş olan kişi, neredeyse her zaman bu iktidarı sağlamlaştırmaya ve arttırmaya, konumunu savunan siperleri çoğaltmaya çalışacaktır” (Michels, 1962’den aktaran Neuman, 2018: 211). Geçmişten günümüze iktidar karşısında karşıt güçler bulunmaktadır. Çoğulculuğun temel noktası da iktidarların ve karşıt güçlerin bir arada yaşayabildiği bir toplumsal yapıdır. İktidarların aldıkları her kararın doğru olduğunu söylemek oldukça ütöpik bir yaklaşımdır. Dolayısıyla bu kararların yeri geldiğinde sorgulanması, eleştirilmesi ve tartışmaya açılması gerekmektedir.

Özetle, internet ve yeni medyanın kamusal alan yaratma ve böylelikle toplumsal olaylarda hak aramaya katkı sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Z kuşağı, diğer kuşaklara göre internet ve yeni medyanın gündelik, toplumsal ve ekonomik yaşama daha fazla yerleştiği bir dönemde dünyaya gelmiş ve bu dünyanın dinamiklerini deneyimleyerek büyümüşlerdir. Toplumsal olaylar ve hak aramada Z kuşağının internet ve yeni medyayı nasıl konumlandığı önemli bir tartışma konusudur.

Kuşak Kavramı ve Z Kuşağı

Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre kuşak kavramı; yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğudur.¹ Kuşakların en önemli özelliği; ortak sosyal, politik ve ekonomik olaylardan etkilenmesidir. Dolayısıyla aynı kuşağa mensup kişiler kendilerini birbirlerine yakın hissetme eğilimindedirler.

Karl Mannheim'e (1952) göre; kuşak kavramının oluşması ve bireylerin "kuşak" olarak adlandırılması için paylaşılması gereken bazı etmenler vardır. Bunlardan birincisi kültür ve tarihtir. Bir kuşağa mensup olan bireyler aynı kültürü paylaşmalı ve aynı zaman dilimi içerisinde doğmuş olmalıdır. Kuşak oluşumunda kültür birlikteliği önemlidir. Farklı coğrafyalarda aynı zaman dilimi içerisinde doğan kişilerin aynı kuşak niteliklerinde farklılık olabilir. Kuşak oluşumu sağlayan etmenlerden diğeri; sosyal konumdur. Sosyal konum ile aynı zaman dilimi içerisinde kişiler arasındaki etkileşimlerden söz edilmektedir. Kuşak kavramı bu etkileşimler olmadan bir şey ifade etmemektedir. Son etmen ise biyolojidir. Bir kuşağa ait kişiler aynı zaman zarfında doğmalı ve aynı zaman zarfında yaşamalıdır (278-282). Buradaki ikinci etmen önemlidir. Farklı coğrafyalarda hatta aynı coğrafyada olsa da farklı toplumsal yapılarda yetişmiş kişilerin hayat doğruları farklılık gösterebilmektedir. Ancak Z kuşağı, bu düşüncenin tartışılmasına neden olmuştur. Yeni teknolojilerin içine doğan bu kuşak, aynı yaşam biçimlerini ağlar aracılığıyla paylaşmaya başlamıştır.

Kuşakları doğru şekilde anlamlandırmak için, içinde buldukları sosyolojik bağlamı analiz etmek önemlidir (Parry ve Urwin, 2011: 91). Kuşak bağı, insanların sadece aynı dönemde doğmaları ile anlam kazanmamaktadır. Kuşaklar bir takım tarihi ve toplumsal koşullarla da birbirine bağlanmaktadır. Kuşaklar, içinde yaşadıkları dönemlerin tarihi ve toplumsal olaylarından yoğun şekilde etkilenmektedir. Aynı zamanda, sonraki kuşaklara aktarılacak olan dönüşümlere de katkıda bulunmaktadır (Newman, 2013: 217). Sosyolojik olarak dünya tarihinde kuşak sınıflandırılmasının yapılmasının en önemli nedeni yaşanan toplumsal olaylardır. Bu toplumsal olaylar gündelik ve ekonomik hayatı etkilediği gibi; kuşakların hayat biçimi ve düşüncelerini de etkilemiştir.

Sessiz kuşak, savaş ve ekonomik buhran dönemi kuşağıdır. 1922-1945 döneminde doğan bireyleri kapsamaktadır. Bu kuşak döneminde bireyler, I. Dünya Savaşı'ndan çıkmış ve henüz yaralar sarılmadan yeni bir savaş ortaya çıkmıştır. Savaş teknolojisi bilgi üretiminin yapıldığı tek alan olup; II. Dünya Savaşı sonunda atılan atom bombasının etkileri hem batı hem doğuda bu ve sonraki kuşaklar için ciddi etkiler bırakmıştır (Saruhan ve Yıldız, 2014: 71). Bu kuşağa mensup kişiler savaş ortamında büyük sıkıntı ve güçlükler yaşamıştır. Savaş sonrası barışa kavuşarak, aşırı disiplinli bir ortamda yetişmişlerdir (Akçakanat, vd. 2017: 140). Bu kuşağın gelenekçi ve otoriteye saygılı bir kuşak olduğu söylenebilir. Sessiz Kuşak dönemi tüm dünyada otoriter rejimlerin hâkim

1 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 6.10.2021).

olduğu, özgürlüklerin kısıtlandığı bir dönemdir. Bu kuşağa; ebeveynleri tarafından toplumsal olaylara karşı sessiz kalmaları ve görüşlerini açıkça konuşmamaları öğretilmiştir. Bu yüzden bu kuşağa “Sessiz Kuşak” adı verilmiştir (Cem, 2020).

Sessiz kuşaktan sonra gelen kuşak “Bebek Patlaması” kuşağı olarak tanımlanmaktadır. Bebek patlaması kuşağını, 1946-1964 yılları arasında doğan kişiler oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan nüfus patlaması yıllarında doğan nesiller bu kuşağı ifade etmektedir. Bu dönemde dünya genelinde ekonomik refah yükselmiştir. Ülkelerin siyasi, ekonomik ve politik yapılarında görülen değişimler, bu kuşağın düşünce yapısını da etkilemiştir. Bu dönemde dünyada insan hakları hareketleri yaşanırken, teknolojik anlamda da radyonun altın çağı yaşanmıştır. Türkiye’de ise bu dönemde çok partili hayata geçilmiş ve ilerleyen süreçte askeri darbe yaşanmıştır. Bu kuşağa mensup kişiler, sadakat duyguları yüksek, kanaatkâr ve aynı zamanda bir yerde uzun süre çalışabilen bir yapıya sahiptirler. Bu jenerasyonun en önemli özellikleri; çalışkan, idealist ve kararlarında uyumlu bir yapıya sahip olmalarıdır (Adıgüzel, vd. 2014: 171-172). Her kuşağın kendisine ait özellikleri vardır ve bu özellikler yaşanan dönemin, ekonomik, teknolojik, siyasi ve kültürel yapılarına göre değişim göstermektedir.

Bebek patlaması kuşağından sonra gelen kuşak, “X” kuşağıdır. X Kuşağı, 1965-1979 yılları arasında doğanlar olarak varsayılan ve “Köprü Kuşak”, “Görünmez Kuşak”, “Kayıp Kuşak”, “Survivor Kuşak” gibi farklı isimlerle de anılmaktadır (Zemke vd., 2000: 5; Yusoff ve Kian, 2013: 98; Gross, 2017: 17 ve Kuran, 2019: 83’den aktaran Yıldız, 2021: 219). Bu kuşağın değerleri; şüphecilik, formaliteye uymamak, özerklik, başarılı olma, pozitif katkı sağlama, güçlüklerle mücadele etme, dürüstlük, alçak gönüllü olma, güven inşa etme olarak gösterilmektedir. Araştırmacılar bu kuşağı genellikle; bireysel, özgüven sahibi, bağımsız, yaşamlarını etkileyebilecek konularla karşılaştıklarında taleplerini belirten, muazzam küresel farkındalık sahibi, girişimci, hırslı ve yeni beceriler öğrenmek için istekli, adaptasyon ve öğrenme kabiliyeti yüksek, pragmatik, tedbirli, kuşkucu bireyler olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2021: 219). Her kuşağın, önceki kuşaklara göre daha bireysel olduğu ve kendi hayatının öznesi olma yolunda ilerlediği söylenebilir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de teknoloji ve teknoloji dolayısıyla bilginin daha yoğun kullanılmaya başlanması olarak nitelendirilebilir.

X kuşağı sonrası, dünya sahnesine “Y” kuşağı adım atmıştır. Y kuşağı, 1980-1999 yılları arasında doğan bireyleri kapsamaktadır. Y kuşağının en önemli özelliği teknoloji tutkunu olmalarıdır. Bu kuşak, açık ve net iletişim kurmayı tercih etmektedir. İletişim anlamında kapalı, imaya dayalı iletişimi benimsemeyen bu kuşak, en önemli etkileşim aracı olarak interneti görmektedir. Y kuşağı için çift yönlü iletişim oldukça önemliyken; yüz yüze iletişim yerine e-mail ve kısa mesajla iletişim kurmayı tercih etmektedirler. Y kuşağı kendilerini ifade etme konusunda yetkin kişilerdir (Tolay, 2020: 129). Bu bilgilerden hareketle, Y kuşağının iletişim kurma becerisinin yüksek olduğu ve teknolojiyi önceki kuşaklara göre daha iyi kullandıkları söylenebilir. Y kuşağı enformasyon toplumuna kolay adapte olan bir kuşaktır. İnternet ve yeni medya teknolojilerinin içine doğan bu kuşak, yeni teknolojileri hayatlarının önemli bir noktasında konumlandırmışlardır.

Y kuşağının kişisel özellikleri de diğer kuşaklara göre farklılık göstermektedir. Y kuşağının en önemli kişisel özelliklerinden biri; bireyci, benmerkezci ve başarı odaklı olmalarıdır. Y kuşağı bağımsızlığına düşkün ve sınırlandırıldığında buna tepkisel olarak cevap veren bir kuşaktır. Hırslı, sabırsız, talepkâr, girişimci ve yenilikçi olan bu kuşak aynı zamanda şüpheli, araştırmacı ve sorgulayıcıdır. Y kuşağı, kendisine sunulan her şeyi olduğu gibi kabul etmemekte ve itiraz ederek tartışabilmektedir. Dolayısıyla Y kuşağının özgüveninin yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca bu kuşak, zor beğenen ve kolay tatmin olmayan bir kuşaktır. Dünyada yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen, Y kuşağı genel olarak iyimser ve umutlu bir kuşaktır. Ayrıca bu kuşağa

mensup kişilerin aile ve takım odaklı, sosyal kişiler oldukları söylenebilir (Tolay, 2020: 129). Y kuşağı, kendi hayatının öznesi olma durumunu başarmak için çaba gösteren bir kuşak olarak tanımlanabilir. Girişimci, yenilikçi ve eleştirel olma özellikleri bu kuşağın hem iş hem de sosyal hayatta başarılı olma olasılıklarını arttırmaktadır.

Y kuşağından sonra ortaya çıkan “Z” kuşağı son yıllarda iletişim, sosyoloji ve psikoloji gibi pek çok bilim dalının önemli araştırma konularından biri olmuştur. Z kuşağı milenyum olarak adlandırılan 2000 yılı ve sonrasında doğan kuşak olarak tanımlanmaktadır. Z kuşağının en önemli özelliği, internet teknolojileriyle olan yakın ilişkileridir.

Z kuşağı, teknolojinin kalbinde doğan ve büyüyen, genel olarak özgürlükçü, seçici ve girişimci olan bir kuşaktır. Bu kuşak, sınırsız kariyer anlayışına sahiptir. Ayrıca bu kuşak, mobilitiyi, esnekliği ve hiyerarşinin az olduğu iş ve yaşam dengesinin tercih etmektedir (Kılıçlar, 2021: 537). Z kuşağının en temel özelliğinin özgürlük ve teknoloji olduğu söylenebilir. Z kuşağı için gündelik yaşamda internet ve internet teknolojileri çok önemlidir. Bu kuşağın hayatını bu teknolojilere göre şekillendirdikleri söylenebilir.

Z kuşağı, teknolojiyi oldukça yoğun kullanan internet ve teknolojiye büyük sevgisi olan bir kuşaktır. Z kuşağı, internet üzerinden sosyalleşmeyi tercih eden bireylerden oluşmaktadır. Teknolojinin sunduğu tüm olanaklar, Z kuşağının yaşam tarzını şekillendirmektedir. En son teknoloji ile doğan Z kuşağı, herhangi bir bilgiye çok kolay ve kısa şekilde ulaşabilmektedir. Bu kuşak, yüz yüze iletişim yerine sosyal medya platformları üzerinden yazışmayı tercih etmektedir. Z kuşağı; hız seven, sabırsız ve güven arayan bir kuşaktır ve genel olarak bireysel hayat tarzını benimsemiştir. Bu bireysel hayat tarzı içinde de internet ve yeni teknolojiler büyük yer kaplamaktadır (Desai ve Lele, 2017: 806-807).

Z kuşağı, diğer kuşaklara göre sosyal medyayı daha yoğun kullanmakta ve bu sitelere daha fazla anlam yüklemektedir. Bu kuşak, sosyal medya üzerindeki tartışmalardan etkilenebilmekte ve düşüncelerini buna göre şekillendirebilmektedir. Bu kuşağın üyeleri sosyal medya üzerinden bütün kullanıcılarla iletişim kurabilmekte, fikir alışverişinde bulunabilmekte ve onlardan etkilenebilmektedir (Thomas, vd. 2018’den aktaran Küçük ve Toklu, 2020: 4550). Z kuşağı için internet ve sosyal medya, iletişim anlamında önemlidir. Buradaki iletişimden kasıt, sadece bireylerarası iletişim değildir. Z kuşağı için sosyal medya iletişimin, sesini duyurmanın, kendini ifade etmenin alanı haline gelmiştir.

Z kuşağı, siyasi olarak bağımsız bir kuşaktır. Bunun da yanında çevresel problemlere daha duyarlı olmaları, herkes için eşitlik ve adalet istemeleri, eşitsizlik, ayrımcılık ve baskı hakkında endişe duymaları, Z kuşağını birleştiren özelliklerdir (Görmez, 2021: 518). Z kuşağının dünyaya geldiği dönem, kapitalizmin etkisini daha yoğun gösterdiği, otoriter yönetimlerin yükseldiği, ayrıca dünya genelinde ekonomik sıkıntıların daha fazla yükseldiği bir dönemdir. Z kuşağı, tüm bu sorunlar içinde internet ve sosyal medyayı düşüncelerini ifade etmek, haksızlıklar karşısında sesini duyurmak için de kullanmaktadır. Sosyal medya, Z kuşağı için kitlesel bireysel iletişimin yönlendirilmeye çalışıldığı bir alandır.

Özetle, her kuşak kendi yaşamsal koşulları içinde var olurken farklı kişisel özellikler göstermektedir. Kuşakların ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktör, dünya tarihinde gerçekleşen önemli gelişme, değişim ve teknolojik ilerlemelerdir. Özellikle enformasyon toplumunun etkisini daha yoğun şekilde göstermesiyle birlikte, teknolojik ilerlemeler kuşakların sınıflandırılmasında başat olmuştur. Y ve Z kuşakları internet ve sosyal medyayı diğer kuşaklara göre daha fazla kullanırken; Z kuşağı için bu teknolojiler hayatlarının çok daha önemli bir noktasındadır. Z kuşağı sosyalleşme, iletişim, kendini ifade etme gibi eylemler için sosyal medya

platformlarını ve interneti tercih etmektedir. Z kuşağı dijital çağın en önemli sakinleri olarak nitelendirilebilir.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiş ve çalışmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışma konusunun kuramsal aralan olarak geniş bir konu olması ve yapılacak çözümlenmelerde derinlikli veriler elde edilmek istenmesinden dolayı, çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma, belirli bir bağlam ve etkileşim içerisinde, olayları ve durumları özgün şekilde anlamlandırmaya çalışır. Bu anlayış, kendi içerisinde bir sona varır. Bu yüzden, nitel araştırmada geleceği tahmin etme söz konusu değildir. Ancak, durum ve olayın doğası derinlemesine incelenir. Nitel araştırmada analiz, anlamın derinlikleriyle uğraşmaktadır (Merriam, 2013: 14). Bu çalışmada da geleceği tahmin etme durumu söz konusu değildir. Çalışmada, Z kuşağının internet ve sosyal medyayı kendi hayatlarında nasıl anlamlandırdıklarının derinlemesine şekilde çözümlenmesi amaçlanmaktadır.

Nitel araştırma, araştırma problemini bütüncül bir yaklaşımla ele alır. Yorumlama, nitel araştırmada başat bir konumdur. Bu araştırma türünde, üzerinde araştırma yapılan konu ve tartışma alanı kendi özellikleri üzerinden ele alınır ve bireylerin onları nasıl anlamlandırdığı çözümlenir (Altunışık, 2010: 302). Nitel araştırmada derinlikli veriler ortaya çıkarabilmek için en uygun veri toplama tekniklerinden biri, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmedir.

Görüşmenin amacı, görüşme yapılan katılımcının bakış açısını öğrenmektir (Merriam, 2013: 86). Nitel araştırmada kullanılan görüşmelerin en güçlü özelliği araştırmacının göremediği durumlar hakkında bilgi verme, araştırmacının gördüğü durumlar hakkında ise alternatif açıklamalar yapma olanağı sunmasıdır. Bu olanağa, görüşme sırasındaki sohbetten doğan beklenmedik ve rastlantısal öğrenmelerin de eklendiğini söylemek gerekir (Glesne, 2013: 143). Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme; yapılandırılmış derinlemesine görüşmeye göre daha esnek ve samimidir. Bu görüşme şeklinde, görüşmenin gidişatına göre katılımcılara farklı sorular da yöneltebilmekte; böylelikle çalışmanın amacı doğrultusunda veriler toplanabilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın genel amacı; Z kuşağına mensup üniversite öğrencilerinin internet ve sosyal ağları hak arama mücadelesi bağlamında nasıl değerlendirdiklerini incelemektir. Ayrıca, kitle iletişim aracı olarak internetin hak arama pratikleri ve toplumsal olaylar sırasında bir umut olarak nasıl değerlendirildiğini araştırmak da bu çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmanın alt amaç soruları ise şu şekildedir:

AS1. İnternet ve sosyal medya Z kuşağı tarafından hak aramada kullanılıyor mu?

AS2. İnternet ve sosyal medya Z kuşağı tarafından toplumsal olayların daha görünür olmasında ve hak aramada bir umut olarak görülüyor mu?

AS3. Z kuşağına göre sosyal medya eylemlerinin işlevleri nelerdir?

AS4. Sokak eylemleri karşısında sosyal medya eylemleri nasıl konumlandırılabilir?

Çalışmada, çevrimiçi ortamlarda katılımcıların bir konunun gidişatı hakkında söz sahibi olabildiği ve karar alıcılar tarafından alınan kararları etkileyebildiği konusunda olumlu düşündükleri varsayılmıştır. Çalışmanın diğer varsayımları; sosyal medya platformlarının aktif kullanıcısı olarak düşünülen Z kuşağı tarafından umut ağı olarak görüldüğü ve sosyal medya platformlarının kamusal alan olarak nitelendirildiği şeklindedir.

Çalışma mikro ölçekli olsa da, Z kuşağı mensuplarının internet ve sosyal medya platformlarını toplumsal konular karşısındaki rolüne karşı nasıl bir görüş benimsedikleri ile ilgili ipucu vermesi açısından önemlidir.

Çalışmada Z kuşağına mensup, görüşmelere katılma konusunda gönüllü olan 5 kadın ve 5 erkek üniversite öğrencisiyle çevrimiçi yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler araştırmanın amacına uygun olarak oluşturulan tematik kategoriler altında çözümlenmiştir. Görüşme yapılan kişiler amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Nitel araştırma, oldukça karışık bir veri çeşitliliğine sahiptir. Araştırmacılar bu denli farklılaşan veri setinden, araştırdıkları konu kapsamında olan verileri toplama amacındadırlar. Bu amaçlı yaklaşım nitel araştırmanın, amaçlı örnekleme yaklaşımlarına yakınlığını göstermektedir. Nitel çalışmalarda araştırmacının, incelediği olguyu açıklamasında yardımcı olacak birey ve mekân ve durumları, çalışma için seçmesi amaçlı bir seçimdir. Çünkü amaçlı seçilen örneklem, çalışma probleminin ve çalışmanın merkezi, incelenen olgunun anlaşılmasına yönelik zengin bilgiler sunabilecek niteliktedir (Luborsk ve Rubinstein, 1995; Marshall, 1996; Maxwell, 2012'den aktaran Baltacı, 2018: 266). Dolayısıyla bu çalışmada da görüşme yapılan kişilerin seçilmesi amaçlı bir seçimdir. Çalışmada görüşme yapılan kişilerin üniversite öğrencileri arasından seçilmesinin temel nedeni, eğitim seviyesi olarak ileride olmaları ile internet ve yeni medya araçlarını daha iyi kullandıklarının düşünülmesidir. Görüşmeye katılan Z kuşağına mensup üniversite öğrencilerinin en az 3 sosyal medya sitesini aktif olarak kullanmalarına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin demografik özellikleri bu çalışmada dikkate alınmamıştır. Örneklem sayısında eşitlik sağlanması için Z kuşağına mensup 5 erkek ve 5 kadın üniversite öğrencisi çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışma bağlamında ortaya çıkan bulguların evrene genellenmesi söz konusu değildir. Bu çalışmanın sonuçları görüşme yapılan katılımcıların düşüncelerini yansıtmaktadır.

Çalışma kapsamında oluşturulan tematik kategoriler şu şekildedir: 1. İnternet ve Sosyal Medyanın Hak Aramada Kullanılması, 2. Umut Ağları, 3. Sosyal Medya Eylemlerinin İşlevleri, 4. Sokak Eylemleri Karşısında Sosyal Medya Eylemleri. Tematik analiz, "anlamların temalandırılması" olarak kullanılan, nitel araştırmanın en temel analiz yöntemlerinden biridir (Holloway ve Todres, 2003'den aktaran, Braun ve Clarke, 2019: 875). Bu çalışmada, araştırma sorusu ve amacına dâhil olan pek çok farklı tema vardır. Bu noktada, bu temalar dört farklı şekilde anlamlandırılmış ve kategorileştirilmiştir. Temalar alt amaç sorularına göre inşa edilmiştir. Tematik analiz; belirli bir konuyu temalara göre, eleştirel olarak inceleyerek yorumlama tekniğidir. Bu analiz, konuyla ilgili bütünsel ve derin açıklamalar yapılmasını sağlamaktadır (Toy, 2015: 28). Bu çalışmada da, araştırma konusu ile ilgili bütünsel ve derin açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamaların yapılması da temalar aracılığıyla gerçekleşmiştir. Birinci tematik kategoride internet ve sosyal medyanın hangi alanlarda hak aramada kullanıldığı değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci tematik kategorisinde, internet ve sosyal medyanın özellikle toplumsal olaylarda hak ararken bir umut olarak görülüp görülemeyeceği üzerine çözümlenmeler yapılmıştır. Üçüncü tematik kategoride sosyal medya eylemlerinin hangi işlevleri üstlendiği incelenmiştir. Çalışmanın son tematik kategorisinde ise, sokak ve sosyal medya eylemlerinin etkililiği üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler sırasında tüm katılımcılara eşit şartlar sunulmuş ve görüşmeler ses kaydına alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

İnternet ve Sosyal Medyanın Hak Aramada Kullanılması

İnternet kullanımının yaygınlaşması kamusal alanın genişlemesini sağlarken, aynı zamanda yeni nesil hak arama ortamları yaratmıştır. Sosyal medya bu ortamların en önemlilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların katılımcı olabildiği, birbiriyle etkileşime girebildiği ve içeriklere erişimin kolaylıkla sağlanabildiği web 2.0 ortamları da internet teknolojilerinin farklı bir boyuta gelmesini sağlamıştır. Araştırmada kapsamında görüşme yapılan Z kuşağına mensup üniversite öğrencilerinin sosyal medyayı genel anlamda hak aramak için kullandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, katılımcılar kendileri bir konuda hak aramasalar da hak arayan diğer insanlara destek oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir.

E5: “Genel olarak hak aramak için sosyal medyayı kullanıyorum. Kadın cinayetleri olaylarında Instagram’dan paylaşım yapıyorum” demiştir. Benzer şekilde; K3, kadın cinayetleri, ırkçılık konularında ve yine aynı şekilde K4 ise kadın cinayetleri ve genel olarak şiddet konularında hak aramak için sosyal medyaya ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, bu konularda sosyal medyayı hak aramak için kullandıklarını sözlere eklemiştir. Dünya genelinde kadına yönelik şiddet uzun süredir üzerinde tartışılan bir konudur. Son zamanlarda Türkiye’de de kadına yönelik şiddet vakalarında artış yaşanmıştır.² Özellikle Twitter’da kadına yönelik şiddete karşı kampanyalar düzenlenmekte ve pek çok kullanıcı bu kampanyalara destek vermektedir. Benzer şekilde ırkçılık ve ayrımcılık da dünya genelinde yükselmektedir. Sosyal medya bu yükseliş karşısında bireylerin harekete geçtiği bir alan olmuştur.

K1, hak arama konusunda önemli bir noktaya değinerek şu ifadeleri kullanmıştır: “Ben hak aramak için internet ve sosyal medyayı kullanıyorum. Resmi kurumların ve devletin sessiz kaldığı, kadına yönelik şiddet haberleri, hayvan hakları yasası gibi konularda farkındalık yaratmak ve ses olmak için kullanıyorum.” K1’in kullandığı ifadeler farklı açılardan değerlendirilebilir. K1, sosyal medyada gerçekleşen hak arama eylemlerinin resmi kurumları harekete geçirebileceğini düşünmektedir. Günümüzde, içeriğin olabildiğince hızlı yayıldığı çevrimiçi ortamlarda, kişiler başkalarının hak arama mücadelelerine destek olabilmektedir. Z kuşağının en önemli özelliklerinden biri, toplumsal meselelerde daha duyarlı ve hassas olmalarıdır. Bu durumu genel olarak sosyal medya kullanarak ifade eden bu kuşak, internet ve yeni medyaya büyük önem atfetmektedir. K1’in kullandığı ifadelerde dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta ise, resmi kurumların adaleti sağlamak konusunda yetersiz kaldığını düşünmesidir.

Z kuşağı sosyal medyayı hem kendilerini ifade etmek hem de bazı konularda gündem oluşturmak için kullanmaktadır. Bu konular genellikle toplumu ilgilendiren konulardır. Araştırmaya katılım sağlayan K2 ve K5; insan, hayvan hakları ve doğa hakkındaki konularda sosyal medya üzerinden hak arama mücadelesine girdiklerini ifade etmişlerdir. E4 ise yardım kampanyaları ve yardım içerikli konularda aktif olmaya çalıştığını söylemiştir.

E3 ve E4 sosyal medyanın hak aramak için uygun bir ortam olduğunu ifade etmiştir. E3, kişilerin haklarının korunmasını sağlamak ve çevresindeki kişileri önemli konulardan haberdar etmek için özellikle Instagram üzerinden paylaşım yaptığını söylemiştir. E4 ise, hak arama mücadelelerini Twitter’dan takip ettiğini ve zaman zaman buradan paylaşım yaptığını belirtmiştir. Twitter ve Instagram Z kuşağı tarafından en çok kullanılan sosyal medya mecraları olarak değerlendirilebilir. Twitter’ın hızlı olması ve kartopu etkisiyle iletilerin milyonlarca kişiye ulaşabilmesi avantajı söz konusudur. Instagram’da ise görsellik ön planda olsa da, site her türden içerik paylaşımına izin

2 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56927855> (Erişim tarihi: 26.10.2021).

vermekte ve web 2.0'ın multimedya özelliğini tamamıyla karşılamaktadır. Dolayısıyla Z kuşağı için Twitter ve Instagram hız, etkileşimsellik ve multimedya özellikleri bağlamında ön plana çıkmaktadır.

E1 ve E2 internet ve sosyal medyayı hak arama konusunda kullanmadıklarını ifade etmiştir. Bu iki katılımcı da, çevrimiçi ortamlarda hak aramak yerine hukuki olarak hak aramanın daha etkili olduğunu savunmuştur. Günümüzde internet ve sosyal medya yeni bir kamusal alan olarak değerlendirilebilir. Bu elektronik kamusal alan içinde bireyler tartışmalara katılabilmekte veya haksızlıklarla mücadele edebilmektedir.

Özetle, katılımcılara göre günümüzde hukuksal olarak çözüme kavuşamayan veya hızlı kararlar alınması gereken konularda sosyal medya ön plana çıkabilmektedir. Özellikle pandemi döneminde internet ve sosyal medya üzerinden gerçekleşen hak arama mücadelelerinde dijital olarak aktif olan katılımcılar, sosyal medyayı önemli bir güç olarak görmektedir. Sosyal medya üzerinden gerçekleşen tepkiler ve kullanıcıların hassasiyeti, devlet kurumları tarafından hızlı kararların alınmasına veya bazı konuların tekrardan hukuksal bir sürece girmesine katkı sağlayabilmektedir. Katılımcılara göre internet ve sosyal medya önemli bir hak arama platformuna dönüşmüştür. Bu durum sosyal medyanın hak aramak için umut ortamı olabileceğini gösterir niteliktedir. Dolayısıyla, bir sonraki kategori olan internetin umut ağları olarak değerlendirilme potansiyelinin incelenmesi gereklidir.

Umut Ağları

Son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye internet ve sosyal medya kullanım oranları artmıştır. Feride Oktay yaptığı bir araştırmada pandemi döneminde sosyal medya kullanımında artış olduğunu saptamıştır (2020: 87). Pandemi döneminde uygulanan kısıtlamalar ve bireylerin evlerinde daha fazla vakit geçirmeye başlamasıyla birlikte, özellikle internet ve sosyal medya gündelik yaşamdaki pek çok aktivitenin yaşandığı bir alana dönüşmüştür.

E2, sosyal medya mecralarını umut olarak gördüğünü ve özellikle sosyal medyada birlik olduğunda, bunun dikkat çektiğini söylemiştir. "...Twitter'da hashtagler arttığında, herkes aynı konuyu konuştuğunda bir şeylerin değişme imkânı oluyor. Bazen ünlüler, yabancı kişiler de bu hashtaglere destek verebiliyor... İktidar böyle olduğunda baskı hissediyor ve alınan kararlarda değişiklik olabiliyor." Toplumsal tepkilerde, tepkiyi veren kitlenin niceliği de önemlidir. Dayanışma ve tepkilerde sayı arttıkça, iktidarın verdiği kararlar değiştirmesi de olası olmaktadır. Z kuşağı, kişisel özellikleri itibarıyla dinamik ve sayıca fazla bir kuşaktır. Özellikle siyasi partiler ve liderler, Z kuşağının verdiği tepkilere ve bu kuşağın düşüncelerine önem vermektedir.

E3, Türkiye'deki adalet sisteminin işleyişinde problemler olduğunu söyleyerek şu ifadeleri kullanmıştır: "düşünsenize biz Z kuşağı olarak adalete güvenmiyoruz ve birçok tepkimizi internet üzerinden belirtiyoruz. Bana göre internet ve sosyal medya elbette umut, ezilenler, hakkını arayanlar için." Tarihin her döneminde özellikle sınıf mücadelesi bağlamında, ezilenler ve ezenler olmuştur. Adaletin temel misyonu, herkes için aynı şekilde işlemesi olmalıdır. E3, bu durumun bu şekilde işlemediğini ve özellikle Z kuşağının adalete olan inancında azalma olduğunu belirtmiştir.

Ülkelerin vatandaşlarına sunması gereken en önemli hizmetlerden biri sağlık hizmetleridir. Bununla beraber, Türkiye gündeminde son yıllarda yer alan ve kamuoyunun da tepkisini çeken SMA'lı bebekler tartışması dikkat çekmektedir. SMA genetik bir hastalıktır ve tedavi edilmezse ölümlerle sonuçlanmaktadır. SMA'nın bilinen tedavisi gen tedavisidir ve Türkiye'de uygulanmamaktadır. Yurt dışında uygulanan tedavilerin masrafı ise, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanmamaktadır. Son zamanlarda SMA'lı bebeklerin aileleri özellikle

sosyal medya üzerinden pek çok kampanya düzenlemiştir. Tedavi masrafları toplanan ve tedavi için yurt dışına giden bebeklerin, tedavi ve iyileşme süreçleri de sosyal medyada paylaşılmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan, K1 ve K2 bu konuya dikkat çekmiştir. K1'in kullandığı ifadeler şu şekildedir: "...bebeğin var ve yanı başında ölmesini bekliyorsun. Çaresizlik işte bu. Çok zor bir durum, sesini duyurmak için sosyal medyayı kullanıyor aileler ve işe yarıyor. Dernekler, zengin insanlar destek veriyor, onlar da olmasa Ahbap el atıyor. Tüm bunlardan dolayı sosyal medyayı umut olarak görüyorum." Benzer şekilde K2 de şu ifadeleri kullanmıştır: "...bazen diyorum ki sosyal medya olmasaydı ne yapardık? Mesela, SMA'lı bebeklerin aileleri seslerini sosyal medya sayesinde duyurdu. Toplumsal bir iş birliği sağlandı. Pek çok bebek bu sayede tedavi oldu, dolayısıyla internet bir umut bence." Z kuşağı, genel anlamda internet ve yeni teknolojilere büyük önem atfetmektedir. İnternete erişim oranlarının artması, Z kuşağının teknoloji ve teknoloji kültüründe doğması ayrıca bu kuşağın sosyal medya kullanıma yatkın olması gibi durumlar; internet teknolojilerinin pek çok alanda başat konuma gelmesini sağlamıştır.

K3, sosyal medyada oluşturulan tepkilerden sonra pek çok suçlunun hak ettikleri cezaları aldıklarını ifade etmiş ve bunu sağlayanların bilinçli kişiler olduklarını söylemiştir. K3'e göre bu tür iş birliği ve eylemlerde Z kuşağı ön plana çıkmaktadır. Sosyal medyanın bilinçli şekilde kullanılması ve yeni medya okuryazarlığının bilinçli şekilde yapılması için, paylaşılan içeriklerin doğru olup olmadığının araştırılması önemlidir. Bu bağlamda, bazı hak arama mücadelelerinin dezenformasyonla bağlantılı olduğu da söylenebilir. Bu dezenformasyonların da çoğu kez bir kişi, grup veya topluluğa zarar vermek adına yayıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla hak arama mücadelelerinde konuyu iyi araştırmak ve ona göre paylaşım yapmak gerekir.

Sosyal medyanın toplumsal olaylarda iş birliği oluşturmasını sağlayan en önemli özelliği; sosyal medyadaki iletilerin aynı anda birden fazla kişiye hızlı şekilde ulaşmasından kaynaklanmaktadır. E4 son yıllarda özellikle sosyal medya ile resmi kurumlara ulaşmanın daha kolay olduğunu ifade etmiştir. Artık her resmi kurumun sosyal medya hesabı olduğunu ifade eden E4, özellikle bazı belediyelerin sosyal medyayı etkili kullandığını ve sorunlara çözüm getirdiğini söylerken; sosyal medyanın bu dünya düzeninde umut olduğunu sözlerine eklemiştir. Benzer şekilde E5 de sosyal medyada hızlıca yayılan içeriklerin çok fazla kullanıcıya ulaştığını belirtmiştir.

İnternet ve sosyal medyanın yeni bir umut ağı olarak nitelendirilmesi, beraberinde farklı kavramların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Katılımcı K4, bu kavramlara "sosyal medya adalet sarayı" ve "Twitter adaleti" şeklinde örnekler vermiştir. Bu kavramların sosyal medyada ve kamuoyunda düzenli olarak kullanılması Türkiye'deki adalet sisteminde eksiklerin olduğunu ve bunun da sosyal medya platformlarıyla tamamlanmaya çalışıldığını göstermektedir. Dolayısıyla K4, sosyal medyayı bir umut olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.

Görüşme yapılan öğrencilerin, internet ve sosyal medyayı dayanışma, iş birliği vb. konularda bir umut olarak gördükleri söylenebilir. Bu düşünceye sahip olan öğrencilerin tamamı bunu somut örneklerle ifade etmiştir. E1, internet ve sosyal medyanın umut olarak değerlendirilmesi konusunda farklı düşünen tek katılımcıdır. E1'in ifadeleri şu şekildedir: "Sosyal medya kullanımı arttı evet, belki bazı haksızlıklar gideriliyor ama ya giderilmeyenler göz önünde olmayanlar. Bizim kuşak genel anlamda internet ve sosyal medyayı önemsiyor, ben de önemsiyorum ama sosyal medyanın tüm sorunları çözdüğünü düşünmüyorum." Kuşkusuz, E1'in kullandığı ifadeler önemlidir. Z kuşağı genel olarak internet ve sosyal medyayı önemse de; erişim sorunları, yeni medya okuryazarlığındaki eksiklikler, dezenformasyon gibi unsurlar devam etmektedir.

Bu bölümde görüşme yapılan Z kuşağına mensup öğrencilerin düşünceleri üzerinden internet ve sosyal medyanın yeni bir umut ağı olarak değerlendirilip, değerlendirilemeyeceği

sorusuna derinlikli yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Z kuşağının genel anlamda internet ve sosyal medyayı umut olarak gördüğü ortaya çıkarken, bu düşünce verilen farklı örnekler üzerinden somutlaştırılmıştır. Katılımcılara göre; sosyal medya adaletin işleminde, çaresiz- muhtaç kişilerin seslerini duyurmasında ve bir mesajın hızla yayılıp, kitlelere ulaşmasında önemli bir umuttur. Sonuç olarak Z kuşağının internet ve sosyal medyayı bir umut olarak görme eğiliminin pozitif yönlü olduğu söylenebilir.

Sosyal Medya Eylemlerinin İşlevi

Sosyal medya eylemlerinin en temel işlevi; kısa sürede çok fazla kullanıcının bu eylemlerden haberdar olması ve bu kişilerin ağlar üzerinden harekete geçebilmesidir. Bu hareket dijital aktivizm bağlamında değerlendirilebilir, çünkü sosyal medya eylemleri ağlar üzerinden sürdürülmektedir. Dijital aktivizm, eş zamanlı şekilde birçok kişinin katılımını sağlayıp, alınacak kararların yönünü etkileme konusunda belirleyici olsa da bazı dezavantajlı yönleri de vardır. Özellikle tembel eylemcilik ve ağlar üzerinden rahatlama sağlama bu dezavantajlı yönlere örnek olarak verilebilir.

E4, sosyal medya mecralarının karar alıcı mekanizmalara etki ettiğini ve sosyal medya eylemlerinin önemini şu şekilde açıklamıştır: “Mesela suç işlemiş birisi var ve kaçıyor. Mağdur olan kişi eğer sesini sosyal medyada duyurabilirse tepkiler birden artıyor ve o kişi yakalanıyor. Bu açıdan sosyal medya eylemi işe yaradığı oluyor.” Bu görüşe paralel olarak E2 de sosyal medya üzerinde yapılan kitlesel eylemlerin önemli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle kadına yönelik şiddet olaylarında bu eylemlerin ön plana çıktığını söylemiştir. Bir eylemin sosyal medyada başarılı olabilmesi için, kitlesel olarak sürdürülmesi gereklidir. Sosyal medyada başlayan her eylemin başarılı olduğunu söylemek oldukça ütöpiktir. Bu noktada sosyal medyanın doğru kullanımının eylemlere fayda sağladığı söylenebilir.

K4 ve K5 her sosyal medya eyleminin başarılı olamayacağını söylemişlerdir. K4 ve K5’e göre, sosyal medya üzerinden yapılan eylemler bazı konulara etki etmektedir ancak bu etki belirli ölçülerde gerçekleşmektedir. Bu konuda K5 şu ifadeleri kullanmıştır: “... sosyal medyada gerçekleşen her eylem başarılıdır diyemeyiz. Kalabalıklara ulaşmak, dikkat çekmek veya fenomenlere, bol takipçili hesaplara ulaşmak gerek. Başlamadan biten eylemler vardır muhtemelen.” Sosyal medyadaki en önemli başarı kriterlerinden biri görünür olmaktır. Sosyal medyada görünür olan bir eylemin de daha fazla dikkat çekeceği söylenebilir. Sosyal medyanın hak arama pratikleri ve karar alıcıların düşünceleri üzerinde belirli ölçüde etki edebildiğini söylemek mümkündür. Sosyal medya eylemlerinin işlevlerini yerine getirebilmesi için; yeteri kadar çoğunluğa ulaşması, destekçi bulması ve uzun süre gündemde kalması önemlidir.

E3, sosyal medya eylemlerinin işlevleri ile ilgili önemli bir noktaya değinerek eleştirel bir çözümleme yapmıştır. E3’e göre adalet sistemi, sosyal medya eylemlerine gerek kalmadan işlemelidir. E3’ün ifadeleri şöyledir: “Sosyal medya eylemleri bazı şeyleri çözüyor veya çözümüne fayda sağlıyor evet ama bu böyle olmalı mı, benim kafamda soru işareti var. Yani gerek kalmamalı, adalet düzgün işlese daha iyi. Adalet tüm iktidarların ulaşmak istediği bir kavramdır. Ancak, günümüzde sosyal medya üzerinden adalet arayışına girilmesi, iktidarların genel anlamda hedeflerine ulaşmadığını göstergesidir. Adalet, sosyal medya ile gündeme gelen, sosyal medya ile sağlanan bir anlayış olmaktan ziyade, toplumların yerleşik düzeni içerisinde yer alan bir anlayış olmalıdır. Böylelikle vatandaşlar da adaletin eksikliğinden şüphe etmeyecek ve adaletin sağlanmasını yargı ve yargı organlarına bırakacaktır.

Z kuşağı, dijital ortam içine doğmuştur, Z kuşağına en yakın kuşak olan Y kuşağı da çevrimiçi ortamlara kolaylıkla uyum sağlayabilmektedir. Bu durum, iki kuşağın da insanlarla yüz yüze tanışmadan, bir araya gelmeden birbirlerinin haklarının savunmalarını sağlamıştır. Özellikle Z

kuşağının, diğer insanların sorunlarına daha duyarlı olduğu söylenebilir. Sosyal medyanın en önemli üstünlüğü katılımcı olmasıdır. Sosyal medyada bir talep dile getirildiği zaman, bu talebin sayıca fazla destekçisi olursa; daha görünür olmakta ve karar mekanizmalarının aldığı kararlara etki edebilmektedir. K2, sosyal medyada insanların verdiği tepkilerin karar mekanizmalarında rol alan kişilerin geri adım atmasını sağladığını ifade etmiş ve sosyal medya eylemlerinin önemli bir işlev üstlendiğini belirtmiştir. K2'nin sosyal medya eylemlerinin işlevi ile ilgili söyledikleri şu açıdan yorumlanabilir. Sosyal medyada ortaya çıkan ve sürdürülmeye çalışılan bir eylemin başarılı olması için nicel olarak fazla kişiye ulaşması gerekmektedir. Dolayısıyla nitelik olarak eylem haklı, vicdani ve insanı olsa da nicelik olarak fazla sayıda kişiye ulaşamadığında başarılı olma olasılığı düşmektedir. Sosyal medyada başarıyı sayısal verilen belirlemesi olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.

Görüşme yapılan öğrencilerin çoğu sosyal medya eylemlerine olumlu atıflarda bulunmuştur. K1, sosyal medya eylemleri sayesinde adaletin sağlanabildiğini vurgularken; K3 ve E5 kalabalık eylemlerin ülke genelinde ses getirebildiğini söylemiştir. Bu noktada Z kuşağı, sosyal medya eylemlerine olumlu atıflarda bulunsa da, ifade edilen bu yönlerin kendi içinde olumsuzlukları bulunmaktadır. Sosyal medyada gerçekleşen katılımın sürekli olmaması, sayısal eşitsizlik ve eylemlerin bireyler için sadece bir rahatlama aracı olarak görülmesi bu olumsuzluklara örnek olarak verilebilir.

E1, sosyal medya eylemleri ile ilgili olumsuz bir tutum içindedir. E1 bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “Ben sosyal medyanın ciddi bir ortam olduğunu düşünmüyorum. Bir olay oluyor, insanlar bir araya geliyor tweet atıyor sadece. O haksızlık devam ediyor. Bence iktidar istediği kararı değiştiriyor ve değiştirmiyor, yani sosyal medya eylemi ile bir ilgisi yok yaşananların.” Kuşkusuz sosyal medya bazı haksızlıkların görünür hale gelmesi ve kamuoyu oluşması açısından önemlidir. Ancak farklı eylem pratikleriyle desteklenmeyen ve sadece sosyal medya üzerinden sürdürülen bir eylemin başarıya ulaşması oldukça zordur.

Özetle, bu bölümde sosyal medya üzerinden sürdürülen eylemlerin işlevlerinin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Z kuşağının genel anlamda sosyal medya eylemlerini önemsedikleri görülmektedir. Bununla beraber sosyal medya eylemleri konusunda eleştirel tutum sergileyen katılımcılar da olmuştur. Katılımcıların üzerinde durdukları en önemli konu, sosyal medyada görünür olan ve kitlelere ulaşan eylemler sonucunda karar alıcı mekanizmaların kararlarında değişiklik olduğu yönündedir. Bu noktada, özellikle bazı katılımcılar sosyal medya eylemlerinin nicel olarak fazla sayıda kişiye ulaşması gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla sosyal medya eylemlerinin sadece görünür olması, o eylemleri başarıya ulaştırmamaktadır. Sonuç olarak sosyal medya eylemleri bir haksızlığın görünür olması ve kitlelere ulaşabilmesi için potansiyel bir güçtür. Ancak sosyal medya eylemlerine katılımın sürekli olmaması ve sayısal eşitsizlik bazı dezavantajlar yaratabilmektedir. Bu durum sokak eylemleri ile sosyal medya eylemlerini karşılaştırmayı da zorunlu kılmaktadır.

Sokak Eylemleri Karşısında Sosyal Medya Eylemleri

Hak arama, tarihin ilk dönemlerinden itibaren gerçekleşen ve toplumsal gelişimi sağlayan önemli bir kavramdır. Demokratik ve özgür toplumlarda hak arama pratikleri kamusal alanda barışçıl şekilde gerçekleşmelidir. Bu bağlamda, sokak eylemleri hak arama pratiklerinin en önemli dinamiklerinden birini oluşturur.

Geçmişten günümüze sokak, önemli bir kamusal alandır. Sokak görünür olmanın, bireylere ulaşmanın bir aracıdır. Geçmişte yapılan ve farklı kazanımların elde edildiği pek çok sokak eylemi vardır. Günümüzde ise özellikle Z kuşağı, hak aramak için dijital aktivizm bağlamında internet

ve sosyal medyayı daha fazla kullanmaktadır. Bu durumun sokak eylemlerinin etki ve etkinliğini azalttığını söylemek ise yanlış bir tanımlama olacaktır. Kuşkusuz 2019 yılının sonlarından itibaren yaşanan pandemi sürecinde yaşanan kısıtlamalar sokaklarda olması gereken eylemleri de etkilemiştir. Bu dönemde pek çok platformun eylem için sosyal medyayı tercih ettiği söylenebilir. Sosyal medya eylemleri enformasyon toplumunda önemlidir. Ancak sosyal medyada örgütlenerek sokağa/alana çıkan eylemlerin de önemli olduğu söylenmelidir.

Sokak ve sosyal medya eylemlerini birlikte düşünmek, istenilen sonuca ulaşılması açısından daha faydalı olacaktır. Sosyal medya ortamları, toplumsal hareketlerde haberleşme ve birlikte hareket edebilme gibi olanaklar sağlamaktadır. Sokakta örgütlü bir hareketin oluşmasını kolaylaştırmaktadır (Babacan, 2014: 137). Katılımcılar bu konuda farklı yönlerde görüş bildirmişlerdir. E1, sokak eylemlerinin artık önemsiz olduğunu, sosyal medya eylemlerinin daha değerli olduğunu söyleyerek şu ifadeleri kullanmıştır: “İnternet ve sosyal medya üzerinden yapılan hak arama mücadeleleri sokak eylem ve protestolarını daha önemsiz hale getirdi. Sokakta eylem yapsan zaten müdahale edilir, belki ana haber bültenlerine bile çıkmaz ama sosyal medya eylemlerini daha fazla kişi duyuyor.” Benzer şekilde E4, sosyal medya ile insanlara ulaşmanın daha kolay hale gelmesinden dolayı sosyal medyanın hak aramak için en doğru yer olduğunu ifade etmiş, ayrıca bu durumun sokak eylemlerini önemsiz hale getirdiğini söylemiştir. Bu noktada tartışılması gereken konu, Z kuşağının internet ve sosyal medya kullanım pratikleri ile diğer kuşakların internet ve sosyal medya kullanım pratikleri arasındaki farklılıktır. Z kuşağı sosyal medya eylemlerine, sokak eylemlerine göre daha fazla değer vermektedir.

K3 de E1 ve E4 ile örtüşen düşüncelere sahiptir. K3, sokak eylemlerinin özellikle pandemi döneminde gittikçe önemsiz hale geldiğini ifade ederken; sosyal medya eylemlerinin daha fazla insana ulaşabildiğini söylemiştir. Türkiye’de sosyal medya kullanım oranları gittikçe artmaktadır. Özellikle pandemi döneminde bu artış daha fazla olmuştur. 2021 yılı verilerine göre, Türkiye nüfusunun %77.7’si internet kullanmaktadır bu sayı 65 milyon kişiye tekabül etmektedir. Türkiye nüfusunun %70,8’i ise aktif olarak sosyal medyayı kullanmaktadır, bu sayı da ortalama 60 milyon kişiye eşittir.³ Türkiye, genç nüfusu yüksek bir ülkedir. Türkiye’nin 15-24 yaş arası nüfus oranının toplam nüfusa oranı %15’in üzerindedir. Türkiye bu oranda Avrupa ortalamasını üstündedir.⁴ Ortaya konan bu iki veri üzerinden, Türkiye’de genç nüfusun özellikle Z kuşağının internet ve sosyal medya kullanım oranlarını arttırdığı söylenebilir. Bu noktada nicel olarak internet kullanımında yaşanan artışın, nitel kullanıma doğrudan etki etmediğini de söylemek gerekir. Bu durumda her kullanıcının içeriklere katılım göstermediği söylenebilir. K3 sokak eylemlerinin sosyal medya eylemleriyle önem kaybettiğini söylese de, sosyal medyada gerçekleşen eylemlerin hangi kazanımlar sağladığını da değerlendirmek gerekmektedir.

Yeni iletişim teknolojilerinin en önemli karakteristik özelliklerinden biri, zaman ve mekân kavramını ortadan kaldırmasıdır. Dolayısıyla, sosyal medyada yapılan eylemler zaman ve mekân kavramlarından bağımsız olarak gelişebilmektedir. Ortaya çıkan ve sürdürülen bir eyleme katılmak isteyen kişiler, zaman ve mekândan bağımsız şekilde o eyleme katılma olanağı bulabilmektedirler.

Sosyal medyada yapılan eylemler zaman ve mekândan bağımsız olarak gelişebilmektedir. E5, bu durumu olumlu anlamda değerlendirmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır: “İnternet ve sosyal

3 https://www.webolizma.com/hootsuite-ve-we-are-social-2021-dijital-turkiye-raporu/#Mobil_Internet_ve_Sosyal_Medya_Kullanimi (Erişim tarihi: 17.11.2021).

4 <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-iste-avrupanın-en-genc-ulkesi-turkiye-bakin-kacinci-sirada-41520173/29> (Erişim Tarihi: 17.11.2021).

medyada zaman kavramı esnek. Bir eyleme mutlaka aynı anda destek vermek zorunda değilsiniz. İşiniz bittiğinde, eylemi görünce de destek verebiliyorsunuz. Bu durum hem eylemi hem de örgütlenmeyi olumlu etkiliyor bence. Sokakta bir eylem olduğu zaman eylem gününde ve saatinde o mekânda olma zorunluluğu var...” Benzer şekilde E5 de sosyal medya eylemlerinin en az sokak eylemleri kadar etkili olduğunu söylemiş ve olumsuz durumları değiştirme konusunda sosyal medyanın varlığının önemine işaret etmiştir. Sosyal medyanın enformasyon toplumunun en önemli dinamiklerden biri olduğu söylenebilir. Günümüzde sosyal medyanın farklı alanlarla ilişkisi kurulabilmektedir. Çünkü sosyal medya bu alanları etkilerken, dönüştürmeye de başlamıştır. Kamusal alan, toplumsal dayanışma ve iş birliği gibi konular özellikle sosyal medyanın etkisiyle farklı olarak şekillenmeye başlamıştır. Kaldı ki Z kuşağının bu dönüşümde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

Temelde sokak eylemleri için bir haberleşme aracı olan sosyal medya, pandemi döneminde aynı zamanda sokak eylemlerinin sürdürüldüğü bir alana dönüşmüştür. Bu konuda K4 şu ifadeleri kullanmıştır: “Sosyal medya özellikle pandemiden önce sokak eylemlerinin başlamaya yeri veya uzantısı olarak karşımıza çıkıyordu. Pandemi dönemiyle her şey çevrimiçi hale geldi. Ama pandemiden sonra ve hayat tamamen normale dönünce bence sosyal medya yine sokak eylemlerinin bir aracı olacak. İşbirliği, takipçi toplama ve haberdar etmek için...” Benzer şekilde düşünen K5, sosyal medya ve sokak eylemleri arasında iş birliği olması gerektiğini vurgulamış ve hem sokakta hem de sosyal medyada yapılan eylemlerin daha etkili olacağını aktarmıştır. Yine K2 de iki ortamın olumsuz yönde değil destekleyici yönde olduğunu belirtmiştir. Sosyal medya ve sokak eylemlerinin birbirini destekler şekilde işlemesi önemlidir. Sınıf hareketlerinin ön plana çıktığı 1960’lı yıllarda sokak eylem ve hareketleri özellikle işçi sınıfının haklarını aramasında önemli bir araç olmuştur. Küreselleşme ve enformasyon toplumunun etkisiyle, sınıf kavramının esnekleşmesi kimlik-kültür eksenli hareketlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu hareketlere mensup kişiler internet ve yeni medyayı etkin şekilde kullanan genellikle beyaz yakalı kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla günümüzde hem sokak hem de sosyal medya eylemlerinin aynı anda düşünülmesi ve bunların birbirini desteklemesi önemlidir.

E3 sosyal medyanın, sokak eylemlerini olumsuz yönde etkilediği üzerine eleştirel açıklamalarda bulunmuştur. E3’ün kullandığı ifadeler şu şekildedir: “Sosyal medya eylemlerinde somut bir etkileşim yok. Eylem karakterler veya görsellerle sınırlı kalıyor. Bizim kuşak sosyal medya eylemine önem veriyor ama ne kadar etkisi var oldukça tartışmalı bir konu...” Katılım önemli bir kavramdır. Bir karara, uygulamaya, etkinliğe, eyleme veya iş birliğine ne kadar fazla kişi katılıp, etkin olursa ilgili olayın sonuca ulaşması da olanaklı hale gelmektedir. Bu noktada sosyal medya aracılığıyla katılımın tek tuşa indirildiği üzerinde de durmak gerekmektedir. Sosyal medyada katılım, E3’ün ifade ettiği gibi yazılı ileti veya görsellerle sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla sosyal medya etkinliği ile desteklenen bir sokak eyleminin daha etkili olacağı söylenebilir.

Dijital ortamda bireyler içeriğe daha kolay erişebilmektedir. İçeriğe kolay erişilebilmesi ise, özellikle sosyal medya üzerinden gerçekleşen eylemlerin değer ve önemini düşürebilmektedir. K1 konuya farklı bir açıdan bakarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Sosyal medya üzerinden yapılan hak arama mücadeleleri sokak eylemlerini önemsiz hale getirmedi. Sokak eylemleri bir şeyler değiştirebilmenin öncüsüdür bana göre. Sosyal medyadaki eylemler bize daha pratik, kolay ve hızlı geliyor. Fotoğraf veya yazı paylaşarak bir eyleme katılmak daha kolay...” Z kuşağı çaba ve özveri göstermeyi seven bir kuşak değildir. Bu kuşak istediği bir şeye hemen ve hızlı bir şekilde ulaşmak istemektedir. Dolayısıyla sosyal medya üzerinden düzenlenen bir eyleme katılmak Z kuşağına daha konformist gelmektedir.

Çalışmanın çözümleme bölümünün son başlığında, Z kuşağının sokak ve sosyal medya eylemleri konusunda nasıl bir değerlendirme yaptıkları üzerinde durulmuştur. Katılımcıların sokak ve sosyal medya eylemleri konusunda birbirinden ayrışan görüşleri olduğu gibi, benzeşen görüşleri de bulunmaktadır. Z kuşağı ileri düzeyde bir teknoloji ortamının içine doğmuş ve bu ortamda yetişmiştir. Dolayısıyla kendini ifade etme, hak arama gibi pratiklerde sosyal medyayı daha fazla kullanmakta ve genel olarak sosyal medya eylemlerinin daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bazı katılımcılar, özellikle pandemi döneminde sosyal medya eylemlerinin etkisini daha da arttırdığını söylemişlerdir. Bazı katılımcılar ise, sosyal medya ve sokak eylemlerinin birlikte yürütülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle bu noktada sosyal medyada duyurulan, başlayan bir eylemin ağlar aracılığıyla örgütlenerek sokakta da devam etmesi gerektiği belirtilmiştir. Sonuç olarak enformasyon toplumunda sosyal medya eylemleri önemli bir güçtür. Özellikle pandemi döneminde yaşanan sokağa çıkma kısıtlamaları bu gücü arttırmıştır. Ayrıca Z kuşağının teknoloji ve internete yatkınlığı sebebiyle, sosyal medya eylemlerini önemsedikleri söylenebilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Enformasyon toplumunda internet ve sosyal medya kullanımı pek çok alanda bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 2019 yılının son aylarında ortaya çıkan pandemi ile birlikte internet kullanımı dünya genelinde tüm alanlarda artmıştır. 2021 yılı verilerine göre, Türkiye nüfusu 84.69 milyondur. Bu nüfusun 65.80 milyonu (%77,7) interneti aktif şekilde kullanmaktadır. Toplam nüfusun 76.89 milyonu (%90,8) internete akıllı telefonları üzerinden erişim sağlamaktadır, son olarak ise Türkiye’de 60 milyon (%70,8) aktif sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. 2021 yılında Türkiye’de internet kullanıcı sayısı bir önceki yıla göre 3.7 milyon artmıştır. Sosyal medya kullanıcı sayısında ise, %11’lik bir artış olmuştur.⁵ Sosyal medyanın günümüzde gündelik ve toplumsal yaşam içerisinde ortaya çıkan pek çok eylemin sürdürüldüğü bir alan haline geldiği söylenebilir.

Y kuşağının kolaylıkla adapte olduğu, Z kuşağının ise doğrudan içinde yer aldığı dijital dünya; kişilerin kendilerini ifade etmesinde, hak aramada, karşılıklı iletişimin zaman ve mekândan bağımsız olarak gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Bu anlamda, dijital dünyanın ortaya çıkmasını sağlayan internet ve yeni medya teknolojilerinin geleneksel medyaya karşı bazı üstünlükleri olduğunu söylemek gerekmektedir. Bu üstünlüklerden en önemlileri ise, etkileşim ve katılımdır. İnternet günümüzde ortak üretim ve katılım alanına dönüşebilirken, Z kuşağı bu teknolojiyi en önemli iletişim aracı olarak konumlandırmaktadır. İnternet dolayısıyla etkisini her alanda gösteren enformasyon toplumundaki en önemli itici güçlerden biri ise sosyal medya olmuştur.

İnternet erişimi ve akıllı medya platformlarına sahip olan kişilerin katılımcı olabildiği sosyal medya platformları çeşitli konularda taleplerin iletildiği, iş birliğinin olduğu ve haksızlıkların dile getirildiği bir alana dönüşmüştür. Bu durum sosyal medyanın, hak arama, mücadele, birlik olabilme ve umut ortamı gibi konularla ilişkilendirilmesini sağlamıştır. Z kuşağı, diğer kuşaklara göre sosyal medya ve internet teknolojilerini daha etkin kullanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, internetin “umut ağı” olarak okunması Z kuşağına mensup kişilerin düşünceleri üzerinden değerlendirilmiştir.

Bireyler, haksızlık olduğunu düşündüğü bir konuda sosyal medyada gündem oluşturarak hak arama yönünde taleplerde bulunabilmektedir. Bu talepler ağlar aracılığıyla diğer kullanıcılara

5 https://www.webolizma.com/hootsuite-ve-we-are-social-2021-dijital-turkiye-raporu/#Mobil_Internet_ve_Sosyal_Medya_Kullanimi (Erişim tarihi: 25.11.2021).

kolaylıkla ulaşabilmekte ve farklı kişilerin desteği alınabilmektedir. Katılımcıların çoğunluğu günümüzde adaletin sosyal medya üzerinden aranmasının daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bu noktada özellikle son zamanlarda sosyal medya üzerinden gerçekleşen güncel adalet kampanyaları katılımcılar tarafından örnek verilmiştir. Katılımcılarının bazılarının sosyal medya üzerinden adalet kampanyalarına katıldıkları da gözlenmiştir. Bu katılım ise genel olarak sosyal medyada ileti veya fotoğraf paylaşılması şeklinde gerçekleşmektedir. Katılımcılar bu paylaşımların genel olarak etkili olduğunu düşünmektedir. Ancak bazı katılımcılar sosyal medyada gerçekleşen her eylemin başarıya ulaşmadığını belirtmiştir. Burada belirtilen bir diğer önemli nokta ise; eylem nitelik olarak önemli olsa da, nicelik olarak yükselmediği sürece başarıyla ulaşma konusunda problem yaşanmasıdır. Sosyal medya, enformasyon toplumunda hak arama konusunda önemli bir güç olsa da sosyal medyada gerçekleşen eylemin görünür olması, nicel olarak fazla sayıya ulaşması ve kamuoyunun gündemine yerleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir eylemin niteliğinin önemli olması o eylemi başarıya ulaştırmada yeterli olmamaktadır.

Katılımcılar internet ve sosyal medyayı; hak arama, mücadele, iş birliği ve dayanışma için bir umut olarak görme eğilimindedir. Ayrıca ilerleyen yıllarda bu umudun daha da artacağı düşünülmektedir. Katılımcılara göre, SMA'lı bebekler için gerçekleşen kampanyalar, kadına yönelik şiddet konusunda kamuoyu oluşturulması internetin umut ağı olarak nitelendirilmesi konusundaki pozitifliğe katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu noktada kadın öğrenciler kadına yönelik şiddet konusundaki kampanyaları daha fazla ön plana çıkarmışlardır.

Dünya genelinde yaşanan pandemi, sosyal medya eylemlerinin daha fazla yükselmesine, sokak eylemlerinin ise ertelenmesine neden olmuştur. Katılımcılara göre, pandemi ile birlikte sokak eylemleri yapamayan kişiler; istek, sorun ve şikâyetlerini sosyal medya aracılığıyla daha fazla aktarmaya başlamıştır. Sosyal medyada paylaşılan içerikler hızlı şekilde yayılabilmekte ve destek artabilmektedir. Katılımcılara göre, özellikle pandemi döneminde gerçekleşen sosyal medya eylemleri sonrası karar alıcılar haksızlığı uğrayan kişi, grup ve topluluklar lehinde kararlar almıştır. Bu noktada bazı katılımcılar ise sosyal medya eylemlerinde işin kolayına kaçıldığını ifade etmiştir. Sosyal medya eylemlerine katılımın kolay olduğu vurgusu ön plana çıkarken; katılım için sadece bir görsel veya ileti paylaşmanın yeterli olacağı ifade edilmiştir.

İnternet ve internet dolayımı ortaya çıkan teknolojiler, enformasyon toplumunda pek çok alanda etkisini göstermektedir. Bu etkilerin yanında bu teknolojiler bazı alanlarda önemli bir güç olarak da karşımıza çıkmaktadır. İnternete erişim oranlarının gün geçtikçe artmasıyla, internet özellikle sosyal medya kamusal alan bağlamında tartışılmaya başlanmıştır. Kamusal alan olarak değerlendirilen fiziksel mekânların yanında sosyal medya da yeni bir kamusal alan olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla bazı katılımcıların değindiği; sokak eylemleri ile sosyal medya eylemlerinin birlikte, birbirilerinden yararlanılarak yürütülmesi önemlidir.

Pandemi döneminde normalleşmeye geçilen süreçte sokak eylemleri az da olsa yapılmaya başlanmış ve özellikle bu dönemde sosyal medya ile eşzamanlı olarak yürütülmüştür. Karar mekanizmalarını etkilemede sosyal medyanın ve sokak eylemlerinin ayrı ayrı önemi olmakla birlikte ikisi de birbirini destekleyen ortamlar olarak düşünülmelidir.

Sonuç olarak Z kuşağı sosyal medyada hak aramayı daha pratik ve kolay görme eğilimindedir. Zaman ve mekân kısıtlamasının olmaması, hızlı sonuç alınabilmesi ve kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri dijital ortamın Z kuşağı için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. İnternet ve sosyal medya, genel olarak araştırmaya katılım sağlayan Z kuşağına mensup üniversite öğrencileri için seslerini duyurabildikleri umut platformları haline gelmiştir. Kuşkusuz bu araştırma sonuçları araştırmaya katılım sağlayan 10 kişinin görüşleriyle sınırlıdır. Bu çalışma, bu alanda mikro bir

bakış açısı sunmaya çalışmıştır. Bundan sonra alanla ilgili makro düzeyde çalışmaların yapılması önemlidir. Çünkü Z kuşağı her anlamda önemli bir kuşaktır ve teknolojiyle olan ilişkileri pek çok unsuru belirleyebilecek düzeydedir.

Kaynaklar

Adıgüzel, O., Batur, Z.H. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/215113> (Erişim tarihi: 12.10.2021).

Akçakanat, T., Mücevher, H. M. ve Demirgil, Z. (2017). İşkolikliğin Kuşaklara Göre Karşılaştırılması: *Süleyman Demirel Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Araştırma*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/577892> (Erişim tarihi: 11.10.2021).

Altunışık, R. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ayhan, B. ve Baloğlu, E. (2019). Yeni Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya. (Edt: T. Livberber ve S. Tiryaki). *Sosyal Medya Çalışmaları: Kuram, Söylem, Pratik*. s. 263-286. Konya: Literatürk Academia.

Babacan, M. E. (2014). Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 135-16 .

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 231-274.

Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. (Çev: S. N. Şad , N. Özer ve A. Atli. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898.

Boyacı, M. (2020). Dijital Aktivizmde Sosyal Medya Kullanımı, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), s. 931-965.

Can, A. ve Taşçı, U. (2016). Teoriler Işığında Toplumsal Olayların Gelişimi ve Yönetimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (2), 151-170.

Castells, M. (2008). The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication Networks and Global Governance. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716207311877> (Erişim Tarihi: 6.10.2021).

Castells, M. (2013). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt 1 Ağ Toplumunun Yükselişi*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2013). *İsyan ve Umut Ağları*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Dahlberg, L (2018). Dijital Demokrasiyi Yeniden Yapılandırmak: Dört Pozisyona Dair Bir Taslak (Çev: M. A. Minarlı). *Yeni Medya Kuramları*, (Ed: F. Aydoğan), 2. Baskı, s. 131-156. İstanbul: Der Yayınları.

Desai, P. S. ve Lele, V. (2017). Correlating Internet, Social Networks and Workplace-a Case of Generation Z Students. *Journal of Commerce & Management Thought*. <https://www.proquest.com/docview/1946950400/fulltextPDF/8E9C1B3585004E02PQ/1?accountid=16645> (Erişim tarihi: 18.10.2021).

- Ergun, D. (1973). *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*. Ankara: Gerçek Yayınevi.
- Erten, P. (2019). Z Kuşağının Dijital Teknolojiye Yönelik Tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Dergisi*, 10 (1). s. 190-202.
- Fuchs, C. (2012). Google Capitalism, tripleC. *Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*. 10 (1), pp. 42-48.
- Fuchs, C. (2015). *Dijital Emek ve Karl Marx*. (Çev: T. E. Kalaycı ve S. Oğuz). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Fuchs, C. (2016). *Sosyal Medya Eleştirel Bir Giriş*. (Çev: D. Saraçoğlu ve İ. Kalaycı). Ankara: Notabene Yayınları.
- Gedik, E. (2020). Dünyada ve Türkiye’de Dijital Feminizm İncelemesi: Gençlerin Dijital Aktivizm Deneyimleri, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, s. 123-136.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. (Çev: T. Bora ve M. Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hardt, M. ve Negri, A. (2011). *Çokluk İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. 2. Basım. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekânları*. (Çev. Z. Gambetti). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar, Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*. (Çev: O. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. (Çev: A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Görmez, B. A. (2021). Neoliberal Özne Olarak Z Kuşağı. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (2). 509-530.
- Horkheimer, M. (1998). *Akıl Tutulması*. 4. Baskı, Çev. Orhan Koçak. İstanbul: Metis Yayınları.
- İşliyen, Ş. F. (2020). Dijital Çağda Bilginin Değişen Niteliği ve İnfobezite: Z Kuşağı Üzerine Bir Odak Grup Çalışması, *Selçuk İletişim Dergisi*, 13 (1), s. 246-272.
- Jenkins, H. (2008). *Convergence Culture*. New York: New York University Press.
- Kılıçlar, A., Bozkurt, İ., Sarıkaya, S. G. ve Şahin, A. (2021). Sosyal Medyanın X ve Z Kuşağı Üzerindeki Yemek Yeme Davranışına Etkisi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9 (1), s. 532-552.
- Kırık, M. A. ve Özcan, A. (2014). Bir Dijital Aktivizm Örneği: Akıllı Ağ Çeteleri Smart Mobs. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 5 (14), s. 61-78.
- Küçük, Ö. H. ve Toklu, T. İ. (2020). Seçimlerde Oy Verme Davranışını Ne Etkiler? Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8 (5). s. 4546-4574.
- Mannheim, K. (1952). *The Problem of Generation*. <https://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/classes/201/articles/27MannheimGenerations.pdf> (Erişim tarihi: 6.10.2021).

Merriam, B. S. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Kitap.

Morozov, E. (2018). *Facebook ve Twitter Sadece Devrimcilerin Gittiği Yerlerdir*. (Çev:Yenal Göksun). F. Aydoğan (Ed.) Yeni Medya Kuramları (2. Baskı) (s. 23-27). İstanbul: Der Yayınları.

Nazlı, A. ve Gürel, E. (2019). Dijital Aktivizm: Change.org Kampanyaları Üzerine Bir Analiz, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4), s. 187-206.

Neuman, R. W. (2018). *Dijital Fark: Gündelik Hayatta Dijitalleşme ve Medya Etkileri Kuramı*, Çev. Gökçe Metin. İstanbul: The Kitap Yayınları.

Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*. (Çev: A. Arslan). Ankara: Nobel Yayınevi.

Oktay, F. (2020) Pandemi Döneminde Sosyal Medya Kullanımı. *ECLSS Cyprus Conference, Proceedings Book*. s.(82-88)

Parry, E. and Urwin, P. (2011). Generational Differences in Work Values: A Review of Theory and Evidence. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-2370.2010.00285.x> (Erişim tarihi: 7.10.2021).

Rifkin, J. (2015). *Nesnelerin İnterneti ve İşbirliği Çağı*. (Çev: L. Göktem). İstanbul: Optimist Yayınları.

Safi, İ. (2018). Adalet ve Siyaset İlişkisi Üzerine. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/606129> (Erişim tarihi: 11.11.2021).

Sarioğlu, E. B. ve Özgen, E. (2018). Z Kuşağının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (60). s. 1067-1081.

Saruhan, Ş. C. ve Yıldız, M. L. (2014). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım.

Singh, P. A. and Dangmei, J. (2016). Understanding the Generation Z: *The Future Workforce*. *South-Asian Journal of Multidisciplinary Studies*. 3. (3), s. 1-5.

Taşdelen, B. ve Özkan, Ş. (2019). X, Y ve Z Kuşaklarının Instagram ve Facebook Aracılığıyla Oluşturdukları İmaj. *Atatürk İletişim Dergisi*, 18, s. 57-86.

Tolay, E. (2020). Paternalist Liderlik Beklentisi: Y Kuşağı İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *İzmir İktisat Dergisi*, 35, (1). s. 123-139.

Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitapevi Yayınları.

Toy, Y. B. (2015). A Thematic Review of Preservice Teacher Education Research in Turkey and Reflections of Teacher Education Policies. *Eduation and Science* <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/4012/996> (Erişim tarihi: 26.08.2021).

Trenz, H. (2009). Digital Media and The Return of The Representative Public Sphere, *Javnost-The Public/European Institute for Communication & Culture*, 16 (1), s. 33-46.

Tuncer, U. M. (2016). Ağ Toplumunun Çocukları: Z Kuşağının Kişilerarası İletişim Becerilerinin Çok Boyutlu Analizi, *Atatürk İletişim Dergisi*, 10, s. 32-45.

Ürkmez, D. (2020). Dijital Aktivizm Olarak Sosyal Medyada Boykot Çağrılarını: Watsons Krizi Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), s. 106-125.

Yeğen, C. (2014). Dijital Aktivizmin Bir Türü Olarak Hacktivism ve “RedHack”. *Intermedia International E-Journal*, 1 (1), s. 118-132.

Yıldız, E. (2021). Çalışma Yaşamında X ve Y Kuşağının Motivasyonunu Etkileyen Faktörler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. https://www.isarder.org/2021/vol.13_issue.1_article15.pdf (Erişim tarihi: 12.10.2021).

İnternet Kaynakları

Cem, H. (2020). *Sosyal Kuşaklar* <https://t24.com.tr/yazarlar/hayri-cem-haftalik/sosyal-kusaklar,27722> (Erişim tarihi: 11.10.2021).

Türk Dil Kurumu. (2021, Ekim 6). <https://sozluk.gov.tr/>

BBC News. (2021, Ekim 26). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56927855>

Webolizma. (2021, Kasım 17). https://www.webolizma.com/hootsuite-ve-we-are-social-2021-dijital-turkiye-raporu/#Mobil_Internet_ve_Sosyal_Medya_Kullanimi

Hürriyet. (2021, Kasım 17). <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-iste-avrupanin-en-genc-ulkesi-turkiye-bakin-kacinci-sirada-41520173/29>

Extended Abstract

Different new dynamics have emerged in the information society, which expresses the post-industrial society. In the information society, knowledge has become an important power, as well as a commodity that is bought, sold, exported and imported. To produce and effectively use information in the information society; It is important for people, institutions and countries.

The most important driving force of the information society is the internet and new media technologies. According to technological determinist thinkers, technology is decisive in all areas and positively affects social change. According to these thinkers, discussions of public sphere have changed with the Internet and the Internet has emerged as a new public sphere. The public space is open to the common access of individuals; It is an interactive space where opinions, ideas and projects are represented. Discussions in the public sphere have the power to influence decision makers. Therefore, the expansion and development of the public sphere is an important step in democratization. In this context, it should be said that the internet and social media have the potential to become a new public sphere.

The Internet and social media have turned into a medium used to seek rights in social events. This transformation has accelerated, especially with the curfews applied during the pandemic period. In this period, the struggle for rights on social media became visible and some successes were achieved. Therefore, the question of whether the internet and social media can be considered as a web of hope area. In this study, this question has been tried to be answered through the Z generation born into the information society.

The concept of generation has become an important field of study in social sciences. The concept of generation used to describe people born in the same time period; there are many areas that it affects sociologically, psychologically and culturally. People belonging to the same generation generally share similar troubles, experiences and destinies.

Generation Z is a generation that is rising all over the world with its features. The internet has a direct impact on the lifestyle and thoughts of this generation, which is intertwined with technology. This generation is generally sensitive to social events and tries to take action on these issues, especially through technology. It is important to examine how the Z generation, who puts technology at the center of their lives, positions the internet and social media in seeking rights.

This study was organized according to the qualitative research method. In the study, semi-structured in-depth interviews were used as data collection technique. The main reason for using qualitative research method in the study comes from the fact that the subject of the study is a deep theoretical and historical subject. In the study, semi-structured in-depth interviews were conducted with 5 female and 5 male Z university students from the Z generation who volunteered to participate in the interviews, and these interviews were analyzed under thematic categories created in accordance with the purpose of the research. The thematic categories created within the scope of the study are as follows: 1. Using the Internet and Social Media in Claiming Rights, 2. Networks of Hope, 3. Functions of Social Media Actions, 4. Social Media Actions Against Street Actions. In this study, holistic and deep explanations about the research subject were embodied through themes.

University students belonging to the Z generation who were interviewed stated that they generally use the internet and social media to seek rights. Particularly during the pandemic period, digitally active participants in the struggle for rights over the internet and social media see social media as an important power. According to the participants; social media can come to the fore in matters that cannot be resolved legally or that require quick decisions. According to the Z generation, the internet and social media have turned into an important rights-seeking platform. This situation shows that social media can be an environment of hope to seek justice.

In the second title of the analysis section of the study, the question of whether social media can be considered as a hope for seeking rights has been addressed. The Internet and social media have emerged as a platform of hope for Generation Z. According to the participants; social media is an important hope for justice to work, for the helpless and needy to make their voices heard, and for a message to spread rapidly and reach the masses.

In the third thematic category, the functions of social media actions are emphasized. Social media actions have important functions. Generation Z, who was interviewed, attaches importance to the actions carried out on social media. However, there are also participants who show a critical attitude towards social media actions. The most important issue emphasized by the participants is that there is a change in the decisions of the decision makers as a result of the actions that are visible on social media and reach the masses. At this point, some participants emphasized that social media actions should reach a large number of people quantitatively. Therefore, the mere visibility of social media actions does not make those actions successful.

In the last chapter of the analysis section of the study, street and social media actions were evaluated. Participants; uses social media more in practices such as self-expression and seeking rights and generally thinks that social media actions are more effective. According to the participants, especially with the effect of the curfews implemented during the pandemic period, social media actions have increased their impact. Some of the interviewees stated that social media and street actions should be carried out together. The organization of an action announced on social media through networks and then its continuation on the street has emerged as a subject of emphasis.

This research was carried out on the Z generation at the micro level. Therefore, it is not intended to generalize the findings of this study. Generation Z tends to see seeking rights on social media as more practical and easy. It is important for the Z generation to have no time and place restrictions in digital environments, to get quick results and to express themselves better. The Internet and social media have become a means of hope for university students of the Z generation who participated in the research, where they can make their voices heard.

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar Supporting-Sponsor Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Çıkar Çatışması Conflict of Interest: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Katkı Oranı (Birden fazla yazarı olan makale başvuruları için)

Author Contribution Percentage (For article submissions with more than one author):

Birinci yazar: % / First Author Percentage ___70_____

İkinci yazar: % / Second Author Percentage ___30_____